ԵՒՐՈՊԱ

Քաղաքական Լուրք

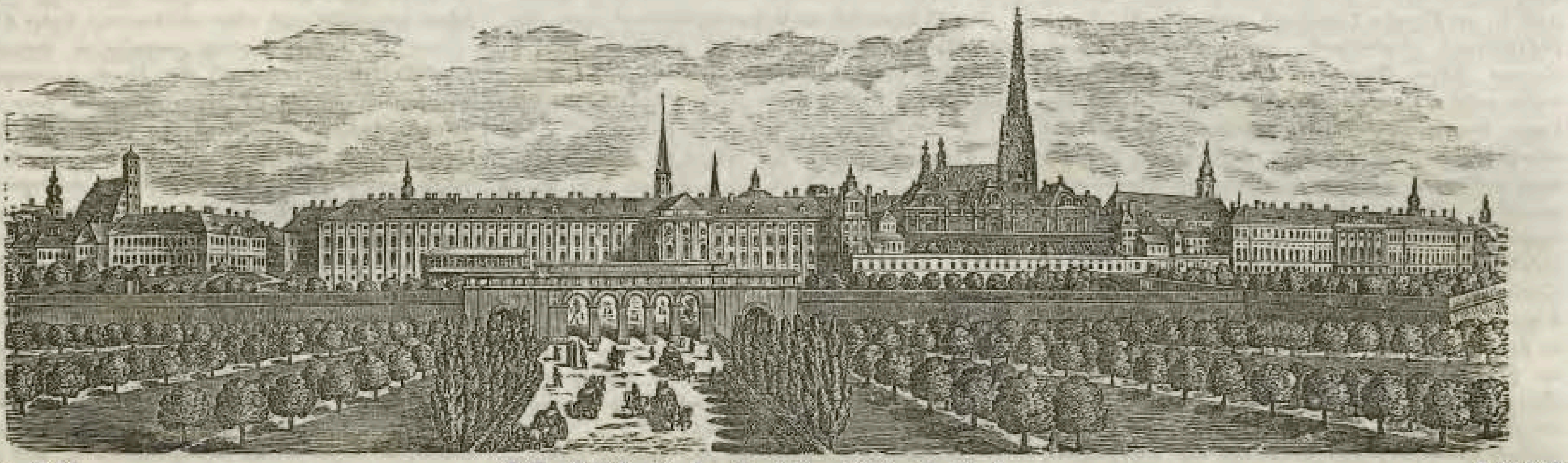

Թիւ 26 — 21 (9) ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ — 1847

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

[illegible] (chloroforme) [illegible]

ՀԵԼՎԵՏԻԱ ԿԱՄ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

[illegible]

պաշտպանենք, ու յաղթողներ՝ որոնց չափ պիտ'որ զինենք։ Ամէն ատենէ աւելի հիմա հարկաւոր է որ անոնց հաւանութիւնը, անոնց չափ պաշտելու ու չզրպարտելու երաշխաւոր կեցող ազգութիւնները՝ պաշտօնէութեան համաձայն գործը սիրելու ընդունին, որ եթէ գաղտնաբարութենէ բան մը պիտ'որ փախչի, ամէն նահանգներուն յոյսին հաւանութեանն ըլլայ։ Աս բանիս վրայ Գաղղիոյ Գոնսերվաթէօր լրագիրը աւելի որոշ ու երկայն կը խօսի։ Մեր խօսակիցները որ, կ'ըսէ, Լորտ Բալմերսդընին պատասխանը չկրցանք հասկնալ։ Անգլիոյ բանը կ'ուզէ թէ Անգղիա իր կողմանէ աս միջնորդութենէն կը հրաժարի, ու նաեւ ազգութիւններուն ընելու խորհրդէն ետ կը կենայ։ Թէ որ աս բանը կ'ուզէ, զարմանալու արժանի բան է, որ ինչպէս Անգղիոյ պաշտօնեան՝ ազգութիւններուն չծանուցած, որոնց հետ նոյն խորհուրդը ընելու միաբանած էր, խորհրդանոցին կը ծանուցանէ։ Աւսուգիւ նորանշան բան է. թէպէտ Լորտ Բալմերսդըն աւելի բանի մը ասոր նման անախնիկով գործելով ըմեղ փայլեցաւ, ի վերայ այսր ամենայնի աս անգամ՝ մանաւանդ զարմանալու պատճառ ունինք, տեսնելով որ ինք իր վրայ դրած պարտաւորութիւնը, զոր որ ընելու հարկաւորութիւն չունէր, այսպէս աւրել կ'ուզէ։ Աւելի անոր համար աս գործքին մանուկին ըլլալ ուզեց, որ նորը մէկէն ինքը զինքը մինակ թողէ։ Իր անձին ու իր ազգութեանը պատիւն աւրող պաշտօնեայ մը աս կերպով սխալի մը. մենք աս բանս Լորտ Բալմերսդընէն չէինք կրնար յուսալ։ Իսկ թէ որ պատասխանին միայն աս է, թէ պարզենականը քաղաքական պատերազմը Հելուետիայի մէջ վերջացաւ, պատերազմի գործերու համար միջնորդութիւն աւելորդ է, սոր պատասխան կու տանք թէ սորվի է աս մասին մէջ միջնորդութեան [illegible]։ Լորտ Բալմերսդընին յայտարարածը պէտքեր ազգութիւններուն միջնորդութենէն յառաջ՝ եօթը նահանգները հարկադրեցան անձնատուր ըլլալ. ասով ազգութեանց մէկ փոխանակը որ որ պատերազմը արգիլել կամ՝ վերջացնել էր, պարապ ելաւ։ Գուցէ բանը կ'ուզէ թէ զօրաւորագոյն մասին յաղթելովը՝ Հելուետիայի դիտաւորութիւնը կատարեցաւ.... Բայց ազգութեանց փոխանակը աս չէ. ազգութիւններուն կամքն աս է որ Հելուետիայի ազգային վիճակը հաստատեն, երեն չէզոքականութեան երաշխաւորութիւնն ու դաշնաւորութեան դաշինքը հաստատել, մանաւանդ աս բաներուն մէջ որոնք նահանգներուն ինքնիշխանութեանը կը վերաբերին, մերձաւոր Արմատականներուն սկզբունքը հակառակ մը որ որ Պեռնի մէջ կը խօսին, խափանել։ Տէրութեանց դիտածը աս են, ու բանք Լորտ Բալմերսդընին սխալ ուզէ չուզէ, հասարակաց պիտ'որ ջնջուի։ Աւստր նորէն կը կրկնենք, Լորտ Բալմերսդընին խորհրդարանին մէջ հրատարակած միտքը չենք հասկնար. աս միտքը տարաժամ՝ հասաւ. բայց արդէն որոշած խորհուրդներս չկրնար փոխել։ Անգլիա դաշնաւոր խորհուրդը իրր հաշտութեան գործքը, ինչպէս որ ըսաւ, պէտք է ալ յառաջ պիտի տանի"։

— Պեռնի ժողովքը որոշեց որ եօթը ուղղափառ նահանգները պատերազմին ծախքին համար 5,000,000 ֆրանք վճարեն, ու մինչեւ որ աս գումարը չվճարուի, Արմատականներուն զօրքը անոնց սահմաններէն դուրս չելլեն։

— Ասոր կառավարութիւնը Դեկտեմբերի 24ին վճիռ մը հանեց, որով արմատական կողմն չըլլող բողոքական եկեղեցականներուն ժողովքեան մէջ իրենց պաշտօնը կատարել կ'արգելու, ու աս վճռոյն դէմ ծառայող բանակներուն տասնի պատիժ ու մինչեւ հարիւրներ տալ պատիժ կը սպառնայ։ Ասկից յայտնի կը տեսնուի ու կը ստուգուի Դագիդէն քիչ մը յառաջ գրուցած ան խօսքը՝ թէ Արմատականները ուղղափառ քահանաները չինքանեցէն ետքը՝ բողոքական քահանաներուն հետ պիտ'որ կռուելու սկսին, ինչու որ արմատականութեան սկզբունքն ան չէ որ մէկ կրօնի մը մեծերուն դէմ ելլեն, հապա անոր հակառակ որ մէկ կարգ մը կը գտնեն քաշեն ու եղծանեն։

— Արմատականներուն միայն ան կ'երեւայ որ եօթը նահանգներուն կառավարութիւններէն ետ չ'մէկը պահեն. ու որոշելուն ընտրութիւնը ժողովքեան ձեռքն է, անոր համար զինքի ու զօրքի բռնութեամբ ժողովքեան ան մասը միայն քուէ ձգելու կը թողուն, որոնք իրենց կողմն են։ Ֆրիպուրգի կառավարութիւնը 400 — 500 հոգւով ընտրուած է, իսկ Լուցեռնինը՝ 200 — 300 հոգւով, ու որ երկու նահանգներուն մէջն ալ քուէի իշխանութիւն ունեցողները՝ 20,000էն աւելի են։ Աս կերպով Ցուկ նահանգին մէջ ալ նոր կառավարութիւն մը հաստատելու համար քուէ տալու իշխանութիւն ունեցողներէն հինգ մասին մէկը ժողովեցաւ, ու նոր արմատական կառավարութիւն մը հաստատուեցաւ։ Իսկ հին կառավարութիւնը աս անիրաւութեան դէմ բողոքեց։ — Արմատականները Լուցեռնի մեծ խորհրդեան իրենց դէմ եղող անդամները բոլոր դատաստանի տակ ձգեցին, որպէս զի ասոնք նոր ընտրութեան ատեն ալ չկրնան ընտրուիլ, եւ ոչ ալ ընտրել։ Լուցեռն եւ ուրիշ տեղուանք եղած անիրաւութիւններն ու չարիքները չենք ուզեր գրել. ասոնց վրայ գաղափար մը տալու համար, մեր 24երորդ թերթին մէջ [illegible] են։ [illegible]

— Լուցեռնի [illegible] կառավարութիւնը [illegible]

Գ Ա Ղ Ղ Ի Ա

Անցեալ ամսեան 8ը Փարիզի մէջ պատգամաւորներուն ժողովքին անդամներէն 250 հոգին չափ ներկայ էին։ [illegible] բայց մեծ մասը Պահպանողական (Conservateur) կողմէն են, որոնք որ, ինչպէս կը կարծուի, [illegible]։ Կ'ըսուի որ աս տարուան [illegible] խօսքը շատ կարճ պիտ'որ ըլլայ։

— Փարիզի [illegible] (Rente) [illegible] 10, 5, 2 ու 1 ամսեայի* [illegible] 1847, [illegible] (Charte), [illegible]։

— [illegible] Մոնթալամպեր [illegible] 12 [illegible] 10 [illegible]

— [illegible] 24ին [illegible] 28ին [illegible] 46 [illegible] 27 [illegible] 5000 [illegible] 230,000 [illegible] 135,000 [illegible]

— [illegible] Դեկտեմբերի 25ին [illegible] 1848 [illegible] (Ապտ-էլ-Գատէր) [illegible] 1500 [illegible] 500 [illegible] Ապտ-էլ-Գատէր [illegible] 5000ի [illegible]

— Փարիզ, 8 Դեկտեմբերի։ Ալճերիէն [illegible] 14ին [illegible] Ապտ-էլ-Գատէր [illegible] Ապտ-Էրրահմանին [illegible] Օմարի [illegible] միայն ստոյգ կը սեպուի որ Օմարի իշխանը Մարոքոյի սահմանէն հարկաւոր թէթեւ ընդունած է ու հիմա ալ չգիտնալով՝ գործին հրամանները խոհած է Լամորիսիէր զօրավարին. ան որ աւելի ձեռքէ պիտ'որ չփախցնէ Մարոքոյի մէջ եղած դէպքերուն Գաղղիացւոց օգուտ մը քաղելու։

— Ալճերիէն անցեալ 5ին գրուած լուրերը, որոնք հոս հիմա հասան, կ'ըսեն թէ Իսայէլեան Ապտ-էլ-Գատէր զանազան պայմաններով Գաղղիացւոց անձնատուր ըլլալ ուզեր է. բայց Օմալի դուքսը չէ ընդունած ըսելով թէ Գաղղիացիները սահմանադրական (Ապտ-էլ-Գատէր) միայն Գաղղիացւոց թագաւորին շնորհքին կրնայ գիտէ եւ ոչ թէ զօրքին գնել։ Սով յառաջանալով ու տեսնելով որ Ապտ-Էրրահմանին ձեռքէն ազատիլը չունի, խիստ պայմաններով անոր անձնատուր եղեր է։

— Աս օրերս Պորտօյ քաղաքը ու Տօրտօներ բաժինին (département) մէջ եղած դատաստանի մը օրինաւորութիւնը բոլոր Գաղղիա շատ ձայն հանեց։ Երկայն ատենէ ի վեր հասարակութիւնը Լամարք երեք եղբայց վրայ գոհ չէր, որոնցմէ երկուքը դատաւոր, իսկ երրորդը բժիշկ ու Տօրտօներ բաժինին մէջ Մոնրոն քաղաքին քաղաքապետն (maire) էր։ Ամէն մարդ կը գուշէր թէ ասոնք չարարքի մը հետ միաբանած ու ընկերութիւն մը շինած են, ու իրենց իշխանութեանը մէջ եղած ժողովուրդը կը կեղեքեն, ու խաբէութեամբ եւ բռնութեամբ ժողովուրդեան սասկը ծծելով միլիոնատէր եղած են։ Դատաւորները աս բանիս շատ կողմանէ միայնութիւն ժողովելով, վերջապէս Նոյեմբերի 10ին ասոնցմէ երկուքը բանտարկել տուին, ու անիրաւութեան հոգաբարձուն եւ մեծ դատաւորը բանտին պաշտօնեաներուն խիստ պատուիրեցին, որ միշտ աչալրջին վրանին ըլլայ, որ չըլլայ թէ իրենք զիրենք թունաւորեն կամ սպաննեն։ Լեկերութ սոր ատատանց աս երկու եղբայրը երկու գաւառի կողմով խաղալէ բերել տուին, ու խմիլէն մէկ ժամ ետքը՝ պահապանները տեսան որ անոնցմէ մէկուն (Աղեքսն Լամարքին) Մոնրոնի քաղաքապետին երեսը՝ մեռելի գոյն դարձած էր ու ամէն նշաններէն յայտնի կ'երեւար, որ Լամարք ինքը զինքը թունաւորեր է։ Տէրութեան հոգաբարձուն ու դատաւորը շուտով մը երկու բժիշկ բերել տուին, որոնցմէ մէկը ըսաւ թէ հիւանդը խիղաւարի (ջուրբըռնած) առած է, ու կ'ուզէր դեղթափով փսխեցնել զանիկ. բայց Աղեքսն չուզեց առնել։ Ան ատեն բժիշկը դեղթափը՝ ուրիշ դեղերու մը հետ խառնելով՝ անոր խմցուց, ու զինքը ըռնել մեկալ բժշկին հետ վրան աշխատելով՝ հազիւ երեք ժամ որ եղաւ կրցան վրայ բերել ու առողջացընել։ Բայց ան մէկ քանի օրուան միջոցին մէջ, երբ որ աս լուրը ամենուն բերանը կը պտտէր, մեկալ երկու յանցաւոր անձնատուրաւանները, այս ինքն Ժիւսթին Լամարքը ու Տեւիտ [illegible] Մոնրոնի նոտարն ալ բանտեցին բանտարկեցին։ — Աս չորս ամբաստանուածներուն դատաստանը անցեալ ամիսը պիտ'որ սկսէր, բայց դատաստանէն լաւ դատաւորը հիւանդացաւ, ու բժիշկները կ'ըսեն որ երկայն ատեն անկողինէն չպիտի ելլել, ասոր եւ դատաստանը աս վիճակին մէջ մնացեր է։ — Դատաւորները Աղեքսն Լամարքին հիւանդութեան ատենը զինքը մահուան վտանգի մէջ տեսնելով՝ Մոնրոնի ժողովրդական կանչեցին. բայց հազիւ թէ քահանան հիւանդին խուցը մտաւ, հիւանդը առած դեղթափին ազդեցութեամբ սկսաւ փսխել, որով շատ հանդարտեցաւ։ Երբ որ քահանան գործը լմնցնելով գնաց, Լաւ Լամարք Աղեքսին եղբայրը քահանային ձեռքը թուղթ մը տուաւ։ Դատաւորն զինուորները ասիկա տեսնելով՝ ծածկըանն խնդրեցին, որուն քահանային ըսին որ եթէ ան թուղթը խոստովանութեան վերաբերեալ բան մը չէ, պէտք է որ դատաւորներուն ցուցնէ։ Քահանան պաշտօնեայի մը պատասխան տուաւ, որ ան թուղթը խոստովանութեան հետ կապակցութիւն մը չունի, բայց ինքը զինքը պատասխանատուութենէ ազատելու համար վկայական թուղթ մը ուզեց, որով ցուցնէ թէ ինքը միայն դատաստանէ ստիպուելով աս իրեն հաւատացուած թուղթը յանձներ է։ Աս թղթին ստորագրողը Աղեքսն Լամարքն էր. որուն մէջ Ալոնսոյ աղէկուր կ'երդնուր որ իր վրայ դրուած յանցանքը գործած չէր, իր կինէներն ու զաւակներէն թողութիւն կը խնդրէր, որ թունով ինքը զինքը սպաննել ուզեց, ու կը հաստատէր որ իր եղբայրներն ալ եւ մանաւանդ Լեժիլ իրեն պէս արդար են։ Աս վրայ դատաւորները ասոնց յանցաւոր ըլլալուն սկսան քիչ մը կասկածիլ։

Ա Ն Գ Ղ Ի Ա

Աս շաբթու խորհրդարանոցին երկու մեծերուն մէջն ալ երեւելի բանի մը վրայ խորհուրդ չեղաւ։

* Ամսեայի մէջ [illegible]

— Յայս ձ. Բոստէն փոքր Հիւանդութեան մը պատճառաւ մէկ քանի օր տունը մնալու կը ստիպուի։

[illegible]

— Միքսիկայէն ու արեւմտեան Հնդկաստանէն եկող փոստը կը բերէ Լոնտոն 300,000 [illegible]

ԲԵԼԺԻԿԱ

[illegible]

— Պրիւսէլ, 8 Դեկտեմբեր։ [illegible] 500,000 [illegible]

ԻՏԱԼԻԱ

[illegible] 120 [illegible] 106 [illegible] 92 [illegible] 84 [illegible] 8 [illegible] 28 [illegible]

[illegible]

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

[illegible]

— [illegible] 9ին [illegible]

ՄՈԼՏԱՒԻԱ

[illegible]

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏՔ

ՆՈՐ ԴԻՒՏ

ՔԼՈՐՈՖԸՐՄ (Chloroforme)

[illegible] 1835 [illegible]

ՌՈՒՍԻԱՅԻ ՈՍԿԻՆ

[illegible] 30 [illegible]

(120 միլիոն ֆրանք) [illegible] 1846 [illegible] 30,000 [illegible] 130 [illegible] 30,000 [illegible] 2 : 1 [illegible] 14, 934 [illegible]

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

[illegible]

* [illegible] 350 [illegible]

[illegible]

ԲՈՒՐՑԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

ՎԻԷՆՆԱ. ՊԱՀՏՊԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆՔԸ